

*М. О. Сємко,
старший викладач кафедри права,
Національний технічний університет «ХПИ»,
м. Харків, Україна*

КРИЗА ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність дослідження. Під впливом зростання цінності регулятивного потенціалу нормативних систем права і моралі актуалізуються соціальні уявлення суспільства про своєрідність природи та призначення права й моралі; виявляються межі та результативність впливу цих регуляторів в суспільних стосунках. Якщо кризова сучасність не влаштує людину, то вона звертається до духовного минулого. Взаємозв'язок моралі і права є одним з тих ключових аспектів, які продовжують залишатися актуальними, цікавими, важливими і незмінними вже протягом багатьох століть. Це питання було предметом досліджень не одного покоління філософів, істориків, юристів.

Сьогоднішнє розуміння права трактує його як засіб реалізації соціальної доцільності та справедливості. Справедливе – все моральне. Несправедливе – аморальне та незаконне. Вчинки людей, результати їх поведінки підлягають соціальній оцінці через категорію справедливості. Через те право неможливо розглядати у відриві від моралі. Це форма суспільної свідомості, яка регулює поведінку людей як в особистісному, так і у суспільному житті, що виникла та існує як історично визначений засіб погодження особистісних та суспільних інтересів і виступає як соціально-психологічне відображення взаємовідносин між особистісними та суспільними інтересами людей. Роль моралі і права в подоланні духовної кризи суспільства є досить ваговою. Духовна криза, моральний і соціальний занепад, втрата у людей життєвих орієнтирів – це сукупність соціально-психологічних процесів, що полягають у послідовному та циклічному становленні під час групової взаємодії нових негативних норм суспільної моралі, які виходять за межі актуальної ціннісної шкали.

Криза духовності, до якої виявилась схильною сучасна людина, розвивається на фоні різкого поліпшення умов життя людини, в чому полягає певна парадоксальність. Подібне поліпшення стало

наслідком технізації суспільного життя та освіти людей. Технізація, у свою чергу, призводить до зростання відчуження між людьми й деморалізації суспільства, а освіта призводить до залежності людини від певного культурного середовища, яке покликане задовольняти її зростаючі бажання й потреби,

Слід зазначити, що в умовах становлення сучасного інформаційного суспільства повернення духовності в повсякденність є не настільки безпечним, як може здатися; цей процес пов'язаний з можливістю зміни ментальних і психічних структур, оскільки допускає протиставлення переживання ідеалам, принципам і цінностям культури й цивілізації, що може призвести до відмови від фундаментальних моральних цінностей. Все це підриває основи життєвого світу людини, позбавляє її звичної опори і осмисленості, людина втрачає життєві орієнтири і можливість зберегти свою ідентичність в таких умовах. Сьогодні в основі системної кризи, що охопила усі сфери життя сучасного суспільства лежить криза світогляду, духовно-моральна криза людини і людства, що призвело до порушення гармонії між духовним і матеріальним розвитком, спотворення програми еволюції людства. Замість духовного людство пішло шляхом технократичного розвитку цивілізації, де матеріальні цінності стали визначальним чинником «поступу» суспільства.

У духовній сфері інформаційного суспільства духовність як феномен соціального й особистісного буття розглядається в контексті повсякденності. Для структур інформаційного суспільства характерна наявність стабільних форм світосприйняття, притаманних представникам інформаційної спільноти. Сучасна людина і людство нині перебувають у стані кризи, що охопила різні сторони життєдіяльності сучасного суспільства. Однак, слід зазначити, що, незважаючи на негативні наслідки цивілізаційної кризи, вона є еволюційно необхідною фазою, стимулюючим чинником подальшого розвитку цивілізації – сигналом, який свідчить про доцільність докорінної зміни світоглядних установок людства, системи його цінностей і пріоритетів у сфері ідеології, освіти, наукових пошуків, соціальних перетворень, а також про необхідність переосмислення законів життя людини на Землі, характеру взаємин людини, природи, суспільства і Всесвіту на духовних засадах.

Відродження духовності – нагальне веління нашого часу. Поряд з єдністю віри, надії та любові його вимірами є гармонія розуму, почуття і волі особистості, діалектичний взаємозв'язок істини, добра і краси. Відродження духовності – це відродження єдності всіх сутнісних сил людини, способів і форм освоєння дійсності. Вихід з духовної кризи залежить від: а) відмовленні від догматизму в ідеології і переходу до плюралізації в усіх сферах суспільного життя; б) створенні належних соціо-економічних умов для праці творчої інтелігенції, починаючи з освіти та науки; в) повороту суспільної свідомості від тоталітарно-авторитарного мислення до послідовно демократичного; г) проголошенні і реалізації принципу гуманізму в усіх сферах людської життєдіяльності.

Право і мораль слугують одній меті – створенню і підтриманню забезпеченню соціального порядку. Але цієї мети вони досягають по-різному. На відміну від права мораль оцінює не лише дії, поведінку людей, але й саму особистість. Зрозуміло, що особистість проявляється в діях, але існують такі поняття, як «моральне обличчя», «репутація», зумовлені постійною, стійкою лінією поведінки людини, що породжує певні індивідуальні та соціальні очікування.

Отже, право і мораль є формами суспільної свідомості, в яких відображаються морально-правова дійсність, пізнання й оцінювання якої проявляється насамперед у юридично значущій поведінці членів конкретного суспільства. Подолання глобальної кризи і забезпечення подальшого життя людства загалом бачиться світовій спільноті у зміні парадигми розвитку цивілізації у бік коеволюції людини з природою і суспільством, вихованні ноосферного світогляду і духовно-моральних цінностей людини, космізації її свідомості, формуванні космопланетарної людини – громадянина Світу.

Список використаних джерел

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформаційна картина світу в контексті перспектив сучасної науки й культури. Інформація і право. Київ, 2013. №1 (7). С. 21–28.
2. Михайловський Р. А. Кризові прояви духовності у повсякденності інформаційного суспільства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2018. № 1 (36). С144 – 153.

3. Тюріна Т. Г. Криза духовності сучасного суспільства: реалії і шляхи виходу (ноосферний підхід). Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2018. № 5 (86). С.214 – 221.

О. В. Сердюк,
*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ МОРАЛЬНО- ПРАВОВОМУ ВИМІРІ

Як свідчать факти, Друга світова війна була однією з найжорстокіших в історії людства за проявами організованого насильства в різних формах, що свідчить про масштаби дегуманізації в культурі ХХ століття взагалі.

Одним з проявів жорстокості, методів нелюдського знущання було згвалтування, яке застосовувалося переважно до жінок, що сучасні науковці кваліфікують як дискримінацію за статеву ознакою в умовах беззахисності перед насильником. Взагалі, спроби формулювання поняття сексуального насильства відбулися ще в ході Першої та Другої мирних конференцій в Гаазі у 1899 та 1907 роках, коли були ухвалені міжнародні конвенції про закони та звичаї війни, що увійшли до комплексу норм міжнародного гуманітарного права. І хоча у відповідних статтях цих документів про становище цивільного населення під час війни прямо не говорилося про захист жінок від сексуального насильства, окремі формулювання акцентували увагу на недоторканості цивільних громадян.

Сьогодні ця проблема набула більшої актуальності у різних аспектах її розв'язання. Серед істориків та інших науковців, які звернулися до вивчення цього питання, можна виділити Е. Мещеркіну, Г. Кьопп і особливо С. Брауміллер, яка є автором книги «Проти нашої волі: чоловіки, жінки та згвалтування», в якій описується